

Tillsyn i Skyddade områden

2013

En rapport från Miljöförvaltningen

Innehåll

Tillsyn i Stockholms skyddade områden 2013	3
Tillsynsobjekt	3
Tillsynsarbetet	4
Nackareservatet i Stockholms stad	5
Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat	6
Flatens naturreservat	9
Sätraskogens naturreservat	12
Hansta naturreservat	13
Igelbäckens kulturresevat	16
Grimsta naturreservat	19
Tillsyn av interimistiskt skydd i Nationalstadsparken	21

Tillsynsrapport 2013 Skyddade områden
Mars 2014

Dnr:2013-3854

Kontaktperson: Nette Bygren/Helene Petterson

Omslagsbild: Helene Petterson

Tillsyn i Stockholms skyddade områden 2013

Stockholms stad har åtta kommunalt skyddade naturområden – sju naturreservat och ett kulturresevat – i vilka miljöförvaltningen utövar tillsyn enligt miljöbalken. Reservaten innehåller även tre så kallade Natura 2000-områden som utpekats enligt EU:s habitatdirektiv. Under 2011 tillkom dessutom ett interimsskydd enligt 7 kap. 24 § miljöbalken för träden i Nationalstadsparken, som gäller fram till maj 2014 när skyddet övergår i annan form.

Tillsynsobjekt	Laga kraft år	Yta i hektar	Natura 2000-område, utpekad p.g.a.:
Judarskogens naturreservat	1995	95	St. vattensalamander + Fuktskog
Kyrksjölötens naturreservat	1997	50	St. vattensalamander + Sjö med kransalger + Fuktskog
Hansta naturreservat	1998	280	Ek-hassellundar
Grimsta naturreservat	2004	320	
Flatens naturreservat	2006	760	
Igelbäckens kulturresevat	2006	411	
Sätraskogens naturreservat	2006	256	
Nackareservatet i Stockholms stad	2006	99	
Interimsskydd för träd i Nationalstadsparken (till maj 2014)	2011	1750	
Summa		4021	

Tillsynsarbetet

Miljöförvaltningen söker systematiskt följa upp tillståndet för de värden som reservaten avser skydda, med hänsyn till de mål som satts upp i reservatsbeslut och fastställda skötselplaner. I tillsynsarbetet kontrolleras efterlevnad av syften, föreskrifter, dispenser och andra beslut som fattats med stöd av 7 kap miljöbalken.

Med rådgivning, information och en dialog med reservatens förvaltare skapas förutsättningar för att de skyddade områdenas syften ska kunna tillgodoses. Detta är förebyggande tillsyn. Genom tillsynsarbetet bidrar miljö- och hälsoskydds nämnden till en god naturvård i de skyddade områdena.

Bevarandestatus

En del i uppföljningen av *bevarandestatus* ligger utanför den operativa tillsynen men är till stor hjälp vid rådgivning till förvaltarna om lämpliga prioriteringar som både förebygger försämringar och överträdelser, samt gynnar friluftsliv och naturvärden.

Med bevarandestatus för en naturtyp/livsmiljö menas summan av faktorer som påverkar livsmiljön och dess typiska arter när det gäller utbredning, struktur och funktion samt de typiska arternas långsiktiga överlevnad. Vid bedömning av bevarandestatus för rekreativa värden har områdenas status för rekreation, friluftsliv inklusive tillgänglighet, sociala och pedagogiska värden vägts in.

Det aktuella tillståndet för bevarandevärdena jämförs med de förhållanden som rådde då reservatet bildades. För att statusen ska bedömas som "Gynnsam" ska de värden som har varit centrala för reservatets tillkomst bedömas vara goda och långsiktigt hållbara. Ser förvaltningen en klar negativ påverkan på de centrala värdena jämfört med ursprungsläget bedöms bevarandestatusen vara "Ej gynnsam". Om påverkan eller förändringar skett i båda riktningar kan statusen vid bedömningstillfället anses antingen "Övervägande" eller "Mindre" gynnsam, beroende på vilken påverkan som dominerar.

Bedömningen grundar sig på förvaltningens fältinspektioner under året, uppföljning av tillsynsärenden, inventeringar och utlagda provrutor. Under 2010 gjordes en undersökning där provrutor lades ut för naturtypen barrskog och under 2011 undersöktes ekmiljöer på liknande sätt. 2012 följde förvaltningen upp hävdgynnad flora i reservatens öppna gräsmarker och 2013 följdes tidigare kända

lokaler för ett antal skyddsvärda växter upp. Tanken är att fånga upp förändringar i tid, så att åtgärder kan sättas in vid behov.

Förvaltningen gör också en bedömning av om de biologiska och rekreativa värdena i reservatet utvecklas i en positiv eller negativ riktning.

Nackareservatet i Stockholms stad

Skogslandskapet i inre delen av Tyrestakilen utgörs idag av de båda kommunala naturreservaten Nackareservatet i Stockholms stad respektive Nacka kommun. Reservaten nyttjas för många friluftaktiviteter som vandring, orientering, skidåkning, skridskoåkning, fiske, cykling, svamp- och bärplockning. Lilla Sickla vid Sicklasjön är ett av de värdefullaste områdena i Stockholmdelen av Nackareservatet, både när det gäller natur och kultur.

Inne i Hammarby Sjöstads bostadsområde ligger en enklav av reservatet – Sickla ekpark. Ekbacken är mycket uppskattad av invånarna som närnatur. Insektsinventeringar på platsen visar att ett flertal arter av skyddsvärda insekter trivs i ekarna.

Efterlevnad av bestämmelser

Miljöförvaltningen har under året utfört inspektioner i reservatet, enskilt och tillsammans med verksamhetsutövare, och gör bedömningen att efterlevnaden av bestämmelser 2013 generellt varit god med få undantag. Förvaltningen har fått in färre klagomål än tidigare år och inget har gällt lösspringande hundar, så som tidigare år. Förhoppningsvis har nya hundrastgårdar haft effekt. Enskilda tillsynsärenden under 2013 har bland annat gällt OK Ravinens cykeltävling som hållits inom Nackareservatet samt tillståndsansökan om valborgsmässoeld och avloppsanordning.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Nackareservatet

Förvaltaren, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, har även i under 2013 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser i reservatet. Årets åtgärder har bland annat innefattat restaurering av allén vid Lilla Sickla, friställning av ek och tall utmed gångvägar runt Brotorp samt skötsel av gräsmarker vid Lilla Sickla. Arbetet har bedrivits på ett sätt som gynnar reservatens värden. Den ideella föreningen Lilla Sickla vänner har, i samråd med miljöförvaltningen, fortsatt de goda naturvårdsinsatserna vid Lilla Sickla. Miljöförvaltningen har, vid ett flertal tillfällen under året, medverkat vid diskussioner i fält om lämpligt skötselupplägg.

Statusbedömning Nackareservatet

Bevarandestatusen för Nackareservatets naturvärden bedöms främst utifrån området som en sammanhållen regional värdekärna, med dess variation av värdefulla biotoper. Inom Stockholmsdelen bedöms bland annat tillståndet för ekmiljöerna och strandmiljöerna men även de skogliga delarna.

Tidigare års inventeringar har visat på övervägande gynnsam status för ekmiljöerna och gräsmarkerna men ogynnsam status vad gäller mängden död ved i skogsmarkerna. För att förbättra statusen i dessa naturmiljöer har förvaltningen framfört att det behövs en ökad adekvat skötsel av ekmiljöerna, mer död ved i skogsmarkerna samt en mer differentierad skötsel av gräsmarkerna. Under 2013 inventerades tidigare kända växtlokaler för de skyddsvärda arterna kattfot och säfferot. Ingen av arterna återfanns, vilket förvaltningen bedömer bero på igenväxning. Detta motiverar ytterligare fokus på kontinuerliga och artspecifika skötselåtgärder i reservatet.

Bevarandestatusen för de rekreativa värden i Stockholms del av Nackareservatet bedöms främst utifrån områdets status för närrekreation och som entré till det stora friluftsområdet. Tillgänglighet och tillstånd för sociala, estetiska och pedagogiska värden vägs in. Årets skötselinsatser har varit positiva för besökarnas möjlighet att nyttja reservatet fullt ut. Vissa stigsystem behöver dock fortfarande ses över vad gäller slitage.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus i Nackareservatet år 2013 är "Övervägande gynnsam".

Trend: Statusen är under förbättring. De senaste årens skötelsatsningar anser förvaltningen vara ett steg i rätt riktning. Om de skötselåtgärder som nu utförts under året följs upp med återkommande skötsel kan områdets värden förstärkas. Miljöförvaltningen arbetar dock vidare med förslag till hur skötseln skulle kunna utvecklas, bland annat för områdets gräsmarker.

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat hör till stadens mindre naturreservat. De är mycket välbesökta och har stor betydelse både för invånarna i Bromma och i hela västra Stockholm. Närheten till tunnelbanan gör områdena lätta att nå och reservaten är tillräckligt stora och varierade för att motivera en långväga utflykt. Särskilt skol- och förskolegrupper från olika stadsdelar använder områdena i sin verksamhet. Skolan Nya Elementar använder regelbundet Kyrksjölötens naturreservat i undervisningen. Stora delar av båda reservaten är utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv, vilket innebär ett internationellt åtagande.

Efterlevnad av bestämmelser

Generellt har efterlevnaden av bestämmelserna varit god i båda reservaten, med undantag för mindre nedskräpning, en otillåten tippning och en otillåten bosättning under året.

Trafikkontoret och idrottsförvaltningen har följt reservatens bestämmelser inför åtgärder som kräver reservatstillstånd. Detsamma gäller för tillfälliga aktiviteter som anordnats i reservaten, som valborgsmässoeld och ponnyridning.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Judarskogen

Under 2013 har miljöförvaltningen besökt reservatet vid sammanlagt 6 tillfällen. Vid den årliga tillsynsrundan diskuteras främst skötselåtgärder i reservaten med Bromma stadsdelsförvaltning och deras entreprenör PEAB.

Under sommaren/hösten gjorde miljöförvaltningen en uppföljning av den tidigare återinplanteringen av större vattensalamander i Judardammen. Resultaten visar att arten har fortplantat sig på platsen och därmed etablerat sig i Judarskogen igen.

Idrottsförvaltningen har med hjälp av fastighetsförvaltningen, anlagt en ny grusad rasthage för hästar från Åkeshovs ridskola som gränsar till reservatet, på grund av skärpta djurskyddskrav från länsstyrelsen. Den nya rasthagen placerades på en öppen ängsmark inom reservatet och en ny ridstig har dragits vid sidan om och in i skogen. Miljöförvaltningen har fört diskussioner om exakta gränser och sträckning för ridstigen på plats med fastighetsförvaltningen och Bromma stadsdelsförvaltning. I diskussionerna ingick förslag på kompensationsåtgärder för den yta man tar i anspråk, eftersom åtgärderna krävde dispens från reservatets föreskrifter.

Idrottsförvaltningen kommer att komplettera en lindallé med nio nya träd samt friställa ett antal ekar i reservatet.

I övrigt har stadsdelen färdigställt spänger längs naturstig vid Judarn, grusat del av naturstig, reparerat bryggor vid sjöarna, rensat kaveldun manuellt i salamanderdammen samt färdigställt och monterat upp nya entréskyltar till reservatet.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Kyrksjölöten

Under 2013 har miljöförvaltningen besökt reservatet vid sammanlagt 4 tillfällen. Vid den årliga tillsynsrundan diskuteras främst skötselåtgärder i reservaten med Bromma stadsdelsförvaltning och deras entreprenör PEAB.

Trafikkontoret har under våren genomfört trafiksäkerhetshöjande åtgärder utmed Spångavägen, vilket berörde reservatets norra del och krävde reservatstillstånd från stadsbyggnadsnämnden. I

villkoren för tillståndet ingick att projektera och anlägga två grodtunnlar under vägen. Miljöförvaltningen har deltagit i möten och fältbesök under våren och groddtunnlarna med tillhörande ledarmar färdigställdes under hösten. Tunnlarna kommer sannolikt ha en positiv inverkan på områdets groddjur. En groddjursdamm i Kyrksjölöten förstörades också under våren med hjälp av LONA-bidrag som idrottsförvaltningen sökt tillsammans med herpetologiska föreningen i Stockholm.

Förvaltningen har också träffat Ragnsells som anlitas av Fortum för att ta markprover i gamla ledningsgravar för oljeisolerade kablar längs reservatets gräns, utmed Spångavägen.

I övrigt har stadsdelen färdigställt och monterat upp nya entréskyltar till reservatet.

Statusbedömning i Judarskogen och Kyrksjölöten

Båda naturreservaten innehåller så kallade Natura 2000-områden, vilka har ett starkt skydd av EU:s art- och habitatdirektiv. Grunden för Natura 2000 var den för några decennier sedan starka förekomsten av större vattensalamander som vanligtvis trivs i den typ av fuktlovskog som finns i de båda områdena. Men vid senare tidars inventeringar har arten inte hittats i något av områdena. År 2007 gjorde därför Länsstyrelsen följande bedömning av bevarandestatusen för större vattensalamander; *”Ej gynnsam i dagsläget, men arten har goda förutsättningar att återkolonisera om den får tillgång till lämpliga leklokaler.”*

Länsstyrelsen och staden påbörjade 2009 ett projekt för att återinföra arten i Judardammen. Våren 2009 flyttades tillfälligt 100 vuxna salamandrar, från den livskraftiga populationen i Olovslundsdammen i Bromma till Judardammen, för att dessa skulle föröka sig. Detta resulterade i ca 400 unga salamandrar senare samma sommar. Eftersom större vattensalamander blir könsmogen efter 3-5 år var det först år 2012, som en ny inventering på sensommaren skulle kunna visa om försöket att återinföra arten hade lyckats eller ej. Vid räkningen kunde man konstatera att resultatet var bättre än väntat med hela 332 unga individer. Vid uppföljning hösten 2013 hittades 425 unga individer, vilket visar att arten åter har etablerat sig i dammen. Den lyckade återkoloniseringen i Judardammen förbättrar möjligheterna att Judarskogen ska kunna uppnå god bevarandestatus enligt EUs art-habitatdirektiv. Eftersom försöket har fallit mycket väl ut kan det därför inom några år bli aktuellt att pröva metoden även i Kyrksjölöten.

I Kyrksjölötens Natura 2000-område utgörs själva sjön av naturtypen ”Kalkrikt mesotroft vatten med bentiska kransalger”. Vid inventeringen 2007 täckte beståndet av kransalgen rödsträffe cirka 80% av sjöbotten och var i god kondition.

Undersökningen av barrskogsmiljöer 2010 i de båda reservaten indikerade en gynnsam bevarandestatus i Judarskogen, medan statusen var ”Ej gynnsam” för Kyrksjölöten för barrskogens arter. Mängden död ved behöver ökas i Kyrksjölöten.

Förvaltningens undersökning 2011 indikerade att statusen för ekmiljöerna i Judarskogen är ”Övervägande gynnsam” medan den i Kyrksjölöten är ”Mindre gynnsam”.

2012 följde förvaltningen upp bevarandestatusen för öppna gräsmaker. De öppna fälten vid Judarängen slås med rotorslätterbalk. För en förbättrad bevarandestatus skulle anpassade redskap behöva användas och skötseln bli mer differentierad jämfört med idag, med omväxlande träda och slätter.

2013 följde förvaltningen upp tidigare kända lokaler för skyddsvärda arter i reservaten. I Judarskogen besökte förvaltningen växtlokaler för vippärt, knärot och ryl, tre arter som växer i lund och skogsmiljöer. Bevarandestatusen vid dessa lokaler bedöms som god. I Kyrksjölöten besökte förvaltningen växtlokaler för vippärt och korskovall. Tillståndet för vippärten såg ut att vara gynnsamt medan korskovallen helt har försvunnit från området.

De rekreativa värdena i Judarskogen och Kyrksjölöten bedöms bland annat utifrån tillgänglighet, upplevelsevärden samt möjligheten till pedagogik för besökarna. För både Judarskogen och Kyrksjölöten har de rekreativa värdena 2013 ha gynnsam status. Reservaten fungerar mycket bra för friluftsliv och naturundervisning. Särskilt Judardammen har varit ett välbesökt mål för många barn. Nya reservatsskyltar har satts upp, vilket har förbättrat informationen för reservatets besökare.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus år 2013 är ”Övervägande gynnsam” för Judarskogen och för Kyrksjölöten.

Trend: Statusen är under förbättring i båda reservaten, främst när det gäller åtgärder för groddjur i området.

Flatens naturreservat

Flatens naturreservat, stadens största friluftsområde, är välbesökt både av närboende och mer långväga besökare. Inom området finns, utöver stora ytor med olika typer av skog, också populära målpunkter såsom Flatenbadet, flera koloniområden och lokaler för

föreningsverksamhet, vilka bidrar till en hög nyttjandegrad. Många skolor i närheten använder området i undervisningen.

Efterlevnad av bestämmelser

Förvaltningen anser att efterlevnaden av reservatets föreskrifter och bestämmelser har varit god under året, med undantag för några fall av nedskräpning, upplag och okopplade hundar. Under 2013 har förvaltningens ekologer gjort flera tillsynsbesök i Flatens naturreservat. Miljöförvaltningen har bl a följt upp krossverksamheten på Sköndals marker, där del av krossupplaget tangerat gränsen till reservatet, varvid åtgärd nu är utförd. Problemet med terrängkörning av motorcyklister kvarstår i östra delen av reservatet och förvaltningen har fortlöpande kontakt med polisen. Under 2013 har nya dispens- och tillståndsärenden inkommit bl a gällande inrättande av en ristipp och flisstation i reservatet samt återställande av speedway-bana. Ärendena kommer kontinuerligt att följas upp även under 2013.

Tillsynsrådgivning i Flatensreservatet

Förvaltaren, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, har under 2013 fortsatt att utföra skötselinsatser i reservatet med resurser från den centrala medelreserven. Åtgärderna har bland annat innefattat restaurering av kulturmiljöer vid Ekudden, skötsel utmed gångvägar, samt slåtter vid Orhems gård och hagmarker mot Sköndal. Arbetet har bedrivits på ett sätt som gynnar reservatens värden. Miljöförvaltningen har medverkat vid diskussioner i fält om lämpligt skötselupplägg. Vid besöken har miljöförvaltningen fört diskussioner bl a om omdragning av en stig kring Ekudden samt omläggning av betesfällor för att underlätta för friluftslivet, åtgärder som ska genomföras under 2014. Diskussioner ha också förts med stadsdelen och Jackssons trädvård om röjning kring kulturmiljöer.

Bedömning av status i Flatens naturreservat

Statusen på reservatets naturvärden har främst bedömts utifrån områdets funktion som regional sammanhållen grön kil, samt utifrån tillståndet för värdefulla biotoper såsom skogsmark, särskilt känsliga vatten- och ädellövsmiljöer samt det öppna kulturhistoriska landskapet. Reservatets naturvärden är i stor utsträckning beroende av att spridningsvägar till omgivande naturområden upprätthålls och att reservatets värdefulla biotoper bevaras, bland annat genom lämplig skötsel. Spridningsvägen norrut för eklevande arter har försvagats i samband med planeringen av en biogasanläggning mellan Flatenvägen och Tyresövägen, där såväl träd som marktäcke har avlägsnats inför en tidigare planerad biogasanläggning. Även spridningsvägen västerut

mot Farsta har försvagats, med anledning av påverkan på ekmiljöerna inom Sköndals marker. Uppvuxna träd som dessa är svåra att kompensera inom rimlig tid. Hur kompensationen kommer att ske med tanke på spridningsfunktionen är därför fortfarande oklart.

Tidigare års inventeringar visade på mindre gynnsamma förhållanden vad gäller ekmiljöer och gräsmarker samt att det fanns för lite död ved i skogsmarkerna. Inventeringarna indikerade ett behov av ökad adekvat skötsel av reservatet och behov av att lämna eller tillföra mer död ved i markerna. Det är därför positivt att de skötselinsatser som startades upp för ett par år sedan har fortsatt under 2013. Under 2013 har flera tidigare noterade växtlokaler för Artarken-arterna ryl, kattfot, linnea och vippärt inventerats. Vid inventeringen återfanns alla arterna, vilket är positivt. Arterna återfanns dock inte på alla tidigare lokaler och de lokaler där arterna återfanns var i behov av skötsel anpassade till arternas behov. Detta motiverar fortsatt fokus på platsspecifik skötsel utifrån ekologisk kunskap.

Reservatets rekreativa värden har bedömts utifrån tillgänglighet, framkomlighet samt upplevelsevärden för besökarna, med fokus på den mångfald av rekreativmiljöer och friluftaktiviteter som området erbjuder. Den planerade upprustningen av Flatenbadet är positiv då området har stor potential för stockholmarnas rekreation. Stadsdelsförvaltningen hade inför vintern 2013 plogat upp Flatensjön för skridskoåkning, men vädret slog om. Förvaltningen ser dock satsningen som ett försök till att Flaten kan nyttjas bättre året om. Den skötsel som bedrivits, inte minst utmed promenadstråken, ökar områdets rekreativvärden.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus i Flaten år 2013 är ”Mindre gynnsam”.

Trend: Statusen är under förbättring, speciellt vad gäller skötselinsatser. Vid restaurering i reservatets ekmiljöer har stammar lämnats i skogen och slåtter har bedrivits både vid Grindstugan och i hagmarkerna mot Sköndal.

Naturskyddsföreningen har under året också skött en del av en öppna marken vid Ekudden, och stadsdelsförvaltningen har utvidgat betesfällorna så mer mark betas framöver. Om skötselinsatserna fortsätter mer kontinuerligt och platsspecifikt kan statusen övergå till övervägande gynnsam. Förvaltningen bedömer att de rekreativsatsningar som gjorts de senaste åren gynnar reservatets status, men ser också att det finns ytterligare möjligheter att öka de rekreativa värdena i området inte minst vad gäller uppskyltning av stigsystem, naturvägledning, tydligare entréer, fler målpunkter till exempel med lektema för barn, satsning på ekoturism med mera.

Sätraskogens naturreservat

Sätraskogens naturreservat är sedan länge omtyckt som både ströv- och närrecreationsområde. Tillgängligheten är god och fina gångstråk som t ex promenadvägen utmed Mälarstranden bidrar till hög nyttjandegrad. Målpunkter såsom de båda baden och campingplatsen lockar även mer långväga besökare till området. Förskolegrupper från hela Skärholmen nyttjar området i sin verksamhet.

Efterlevnad av bestämmelser i Sätraskogen

Miljöförvaltningen anser att efterlevnaden av föreskrifterna i reservatet har varit relativt god under 2013, med några undantag. Klagomål har uppstått i några fall där naturhänsynen initialt var otillräcklig. Efter tillsyn har dock återställande åtgärder genomförts. Vidare har Miljöförvaltningen även under 2013 utfört tillsyn vid upprustning samt ny dragning av ridstig vid den nya ridanläggningen. Ytterligare tillståndsärenden har gällt provtagningar inför Förbifart Stockholm och anordningar vid Mälarhöjdsbadet. Miljöförvaltningen har även under 2013 deltagit i möten angående projekt Förbifart Stockholm med Trafikverket för att få en samlad bedömning av påverkan på reservatet och för att få till stånd lämpliga kompensationsåtgärder.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Sätraskogen

Ett flertal inspektioner har utförts i fält under 2013 varav flera tillsammans med förvaltaren på Skärholmens stadsdelsförvaltning. Vid rådgivningstillfällena har frågor och råd dispens- och tillståndsärenden i första hand hanterats. Miljöförvaltningen har vid ett flertal tillfällen, medverkat vid diskussioner om lämpligt skötselupplägg bland annat när det gäller platser för tillförsel av död ved samt möjligheter att bedriva en mer variationsrik skötsel av gräsmarkerna. Förvaltningen uppfattar att förvaltaren har ambitionen att stärka reservatets värden genom mer platsspecifik skötsel under kommande år. Årets åtgärder har bland annat innefattat skötsel för att hålla gräsmarkerna öppna.

Statusbedömning i Sätraskogen

Reservatets naturvärden har främst bedömts utifrån områdets funktion som regional sammanhållen grön kil, samt utifrån tillståndet för värdefulla biotoper såsom skogsmark, ädellövsmiljöer, det öppna kulturhistoriska landskapet, liksom de ekologiskt särskilt känsliga vatten- och strandmiljöerna.

Tidigare års inventeringar i ek- och barrskogsmiljöer indikerade att dessa miljöer behöver skötas på ett mer adekvat sätt och att mängden död ved behöver öka. Likaså behöver gräsmarkerna skötas mer varierat. Vid årets inventering av Artarken-arten skogsknipprot i Sätraskogen, återfanns arten på tidigare växtlokal, vilket är positivt. Antalet blommor var dock få vilket kan bero på

den torra sommaren, men också på att ris tippats på delar av växtplatsen. Förvaltningen noterar att ingreppet som den nya ridanläggningen medför i centrala delar av reservatet, ännu inte har kompenseras. Detta påverkar också statusbedömningen.

Bevarandestatusen för de rekreativa värdena i Sätmaskogen bedöms utifrån tillgänglighet, upplevelsevärden samt pedagogik. Den ökade satsningen på aktivetsanordningar, för både sommar- och vinteraktiviteter som förvaltaren har genomfört anses förvaltningen vara positiv, även om vissa tillsynsåtgärder har krävts i anläggningsskedet. Nedskärningen av den pedagogiska verksamhet som bedrivits genom fältskolan i Skärholmen bedöms vara negativt då det minskar barns möjlighet att nyttja reservatet och lära om såväl den omgivande miljön som miljö samband i stort.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus i Sätmaskogen 2013 är ”Mindre gynnsam”.

Trend: Förvaltningen ser positivt på förvaltarens skötselplanering och bedömer att om kontinuerlig skötsel sätts in under längre tid framöver kommer statusen sannolikt att förbättras. De rekreativa satsningar som gjorts kommer sannolikt att öka de rekreativa värdena kommande år. I rapporten Utveckling av Stockholms naturreservat presenteras en rad förslag på ytterligare satsningar som kan göras så som förtydliga området båt/varvshistoria, ekoturism, återinföra fältskolan med mera.

Hansta naturreservat

Bevarandestatusen för naturvärdena i Hansta bedöms främst utifrån området som en sammanhållen regional värdekärna, med dess variation av värdefulla biotoper.

Hansta hör till Järvafältet och ingår därmed i ett av Stockholmstraktens största strövområden. Reservatet har mycket skog som ansluter till naturreservat i Järfälla och Sollentuna. Södra delen gränsar till Igelbäckens kulturresevat i Stockholm. Ett område med särskilt värdefulla ek- och hassellundar, är utpekade som Natura 2000-område enligt EU:s habitatdirektiv. Det ålderdomliga jordbrukslandskapet är i det närmaste intakt med ett stort antal fornlämningar från bronsåldern och framåt.

Från bostadsområdena i Norra och Södra Järva når man lätt Hansta, och även från grannkommunernas angränsande friluftsområden. Reservatet genomkorsas av många stigar och leder och är populärt hos orienterare och vandrare. Ett antal skolor och förskolor från bostadsområdena i Akalla, Husby och Kista nyttjar området i sin verksamhet. Flera ridstall finns kring Hägerstalund.

Efterlevnad av bestämmelser i Hansta

Efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser under 2013 har generellt varit god, men tjuvtipning har förekommit och en

olovlig bosättning vid Akallavägen har funnits på plats under hela året.

Ett stort antal provborrningar för hydrogeologiska och geotekniska undersökningar har genomfört. Trafikverket har sökt reservatstillstånd för dessa åtgärder och följt de villkor som meddelats.

Järva motorklubb har vid ett tillfälle sökt reservatstillstånd för fällning av två aspar. I samband med dessa arbeten gjordes en schaktning som inte fanns med i tillståndet och alltså bryter mot reservatsföreskrifterna.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter under året

Förvaltningen har besökt reservatet vid sammanlagt 7 tillfällen under 2013, både på egen hand och i sällskap med trafikkontoret, Trafikverket och deras entreprenörer.

Den naturvårdande skötseln av reservatet har varit eftersatt i några år vilket har resulterat i igenväxning av ekmiljöer och slåttermark. Framöver kommer nya arrendatorn för Hästa gård att anlitas för denna skötsel. Skötselåtgärderna innebär en försiktig utglesning av hassel- och ekmiljöerna i Natura 2000-området, gallring av brynmiljöer, slåtter av ängsmark och bete på utvalda platser.

Kompensationsåtgärder för Förbifart Stockholm har diskuterats vid ett flertal möten med Trafikverket, bland annat återställande av området där motocrossbanan nu är belägen efter 2017, groddammar, inventering och synliggörande av fornlämningar samt upprustning av Hägerstalunds trädgård. I remissvar till Mark- och miljödomstolen angående tillståndsprövning för Förbifarten, har Miljö- och hälsoskyddsnämnden bland annat påtalat behovet av en samlad plan för kompensationsåtgärder för samtliga reservat, samt av en plan för att säkra livsmiljön för större vattensalamander i Stordiket i Hansta. Trafikverket har nu kompletterat sin ansökan med en sådan.

Förvaltningen har vid ett flertal tillfällen i fält deltagit under utsättningar av borrhållningar för hydrogeologiska och geotekniska undersökningar längs sträckan där Förbifart Stockholm planeras. Samråd sker med de entreprenörer som utför arbetet för att minimera skador på naturmiljö och fornlämningsområden i reservatet.

Motocrossverksamheten i entréområdet har fortsatt som träningsverksamhet under året. Enligt beslut från Regeringen får verksamheten fortgå fram till och med 2017. Spolplattan för motocrosscyklar, som är ett villkor för tävlingsverksamheten enligt miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut, är påkopplad till avlopps nätet. Järva motorklubb har anordnat tävlingar vid två helger under 2013.

Under året har förvaltningen varit i kontakt med Järva motorklubb och trafikkontoret inför planering av instängsling av banan, som är ett villkor i reservatsbeslutet om tränings- och tävlingsverksamhet. Staketet är nu till största delen på plats.

Statusbedömning i Hansta

Bevarandestatusen för Hanstas naturvärden bedöms som en del i ett stort sammanhängande grönområde, Järvakilen.

I Hanstareservatets inre delar bedöms statusen för naturvärdena 2013 vara fortsatt gynnsam. Förvaltningens tidigare inventering i ekmiljöer har dock visat på att ett ökat ljusinsläpp i vissa av bestånden är viktigt. De barrskogsmiljöer som inventerades 2010 visade ett tydligt gynnsamt tillstånd.

Hästbete har återupptagits. Resultatet från den återupptagna hästbetet i den öppna marken med skogsdungar norr om Hägerstalund är ännu inte undersökt. Behovet var dock stort i den igenväxande gräsmarken som inte betats på många år. I 2012 års undersökning av bevarandestatus för arter i öppna gräsmarker visade på en övervägande gynnsam bevarandestatus för hävdgynnade arter av traditionell karaktär, medan känsligare arter saknades.

I 2013 års bevarandestatusuppföljning följdes tidigare kända lokaler för skyddsvärda växter upp. De arter som följdes upp i Hansta var Säfferot och Krissla som är två arter som är beroende av hävd. Förhållandena för dessa två arter har kraftigt försämrats de senaste åren på grund av utebliven hävd. Ingen Säfferot kunde noteras och beståndet av Krissla hade minskat betydligt. För hävdgynnade arter är bevarandestatusen i Hansta mindre gynnsam.

Vid miljöförvaltningens groddjursinventering 2008 påträffades bland annat den sällsynta större vattensalamandern i motorcrossbanans dike och små vattensamlingar. Däremot är inte miljön för djuren helt tillfredsställande, då problem finns med igenväxning av diket och uttorkning av pölar. Inga åtgärder har utförts under året.

Statusen för Hanstas rekreativvärden bedöms i stort vara fortsatt gynnsam. Undantag är bullerstörningar vid motocrossträningen, som dock sker under begränsade tider för träning och tävling. Stadens nya infotavlor och ledmarkeringar inne i skogen har förbättrat tillgängligheten.

För att statusen ska fortsätta vara gynnsam i reservatet är det mycket viktigt att förvaltaren kan förbättra nivån på skötsel och investeringar.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus i Hansta 2013 är ”gynnsam”.

Trend: Förvaltningen bedömer att den naturvårdande skötseln kommer att förbättras i reservatet. Slätter, utglesning i igenväxande hasselmiljöer och eventuellt fårbeta kommer att gynna den biologiska mångfalden. Denna skötsel har bland annat på grund av organisationsförändringar i staden varit eftersatt i några år. Stora natur- och rekreativa värden kommer dock att gå förlorade vid bygget av Förbifart Stockholm då 4% av reservatets yta kommer att tas i anspråk. En rad kompensationsåtgärder är föreslagna för detta.

Igelbäckens kulturresevat

Igelbäckens dalgång på Järvafältet är till stora delar lagskyddad av de ingående kommunerna. Reservaten är viktiga länkar i det regionala grönsambandet Järvakilen. I Stockholms del har man särskilt lyft fram de höga kulturhistoriska värdena med ett kulturresevat. Kulturresevatet erbjuder sociala mötesplatser i en lugn miljö. Fältet används av ett stort antal människor, främst närboende, skolor och daghem, som strövområde och för många olika aktiviteter. Det bevarade kulturlandskapet ger besökaren en känsla av landsbygd; betande kor, får och hästar uppskattas av många och vid Hästa Gård finns stadens enda jordbruk i drift.

Reservatet har många välanvända stigar och gång/cykelstråk och de gamla gårdarna har ett rikt utbud av aktiviteter, inte minst för barn. Igelbäcken och koloniområdena är andra populära utflyktsmål. De öppna fälten närmast bebyggelsen används för bollspel, rörelselekar och annan ytkrävande rekreation. Fältskolan vid Eggeby gård har naturpedagogisk verksamhet för barn och ungdomar. Granholmstoppen är en fin utsiktsplats med discogolfanläggning och servering. Vid Akalla by finns bangolf och väster om Akallavägen en driving range för golfare. Generellt är tillgängligheten till området mycket god med sex tunnelbanestationer inom promenadavstånd från fältet.

Efterlevnad av bestämmelser i Igelbäckens kulturresevat

Efterlevnad av bestämmelser i reservatet har generellt varit god med undantag för nedkräpning och förstörelse. Ett exempel är en grönsaksodling som drivits av en ideell förening på en bit av Hästa gårds marker. Föreningen har ställt upp byggnader på platsen som strider mot reservatsföreskrifterna. Odlingen är nu avhyst från platsen.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i reservatet

Förvaltningen har besökt reservatet vid sammanlagt 11 tillfällen under 2013. Under året gick Hästa gårds arrendator, 4Hs aktiebolag, i konkursoch under stor del av året dessförinnan gick verksamheten på sparlåga. Förvaltningen har under våren samrått kring skötselåtgärder med dåvarande arrendator, tillsammans med Stadsmuseet och trafikkontoret, bland annat utglesning av brynmiljöer och slyröjning vid ett antal fornlämningar. Flera av dessa åtgärder blev inte utförda.

I oktober tog Naturskog AB över arrendet. Förvaltningen har vid flera tillfällen träffat den nya arrendatorn tillsammans med trafikkontoret och stadsdelen på plats. En del naturvårdande åtgärder kom igång före årsskiftet, som att glesa ut brynmiljöer och röja fram till åkerdiket på igenväxande åker. Arbetet fortsätter under 2014. Stadsdelen sköter en del av ytorna i reservatet, framför allt gräsytor som kräver intensivskötsel, men de har också ansvar för en del slättermark och gravfält som behöver skötas på annat sätt. Eventuellt kommer trafikkontoret att rita in dessa områden i Hästas arrende.

Projekt i reservatet

Miljöförvaltningen har under året lagt ner tillsynstid på att delta i diskussioner om olika projekt och bistå med information om reservatsbestämmelser, naturvärden och behov av hänsyn.

Kulturreseptatet berörs av en rad projekt som normalt inte brukar vara aktuella för skyddade områden. Utbyggnad av motorväg E18 längs med reservatets östra och södra gräns startade 2009.

Motorvägen Förbifart Stockholm planeras gå genom reservatets västra del.

Planering av en begravningsplats i reservatets sydvästra del påbörjades 2009 och har fortsatt under 2013. Förvaltningen har under året träffat kyrkogårdsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret och de arkitekter som ritat på förslaget.

Staden har under året färdigställt en ny cykelväg i östra delen av reservatet, det så kallade Kymningestråket. Förvaltningen har sedan projekteringen deltagit i samråd kring byggets olika etapper.

En delvis ny promenadväg planeras från den så kallade Rinkebyterrassen till Kista, vilken bland annat berör fornåkrar. Förvaltningen har deltagit i samråd kring dragning av gångstråket.

Mycket tillsynstid har under 2013 lagts på att följa Förbifart Stockholm och olika ärenden förknippade med vägprojektet. Efterlevnaden av bestämmelser har här generellt varit god och fortlöpande kommunikation med Trafikverket har skett under året.

Skogvaktarkärret som anlades 2006 har under åren växt igen alltmer. Under hösten 2013 genomförde trafikkontoret en omfattande restaurering av kärret för att öppna upp det igen. Arbetet kommer att fortsätta under 2014 med att restaurera den dämmningsfunktion som ska möjliggöra att vattenytan kan regleras. En reglering av vattenytan under året kommer att motverka en alltför snabb igenväxning av vattenytan. Hästa gård har betesdjur på våtmarken vilka också bidrar till att hålla marken kring kärret öppen.

Ett tillsynsärende har rört skötsel av duvslag vid Eggebygård, vilket var ett problem även föregående år med nedskräpning runt duvslagen. Detta är nu åtgärdat.

Andra frågor som kommer att tas upp i den fortsatta tillsynen rör gödselhantering vid rasthagarna vid Eggeby gård och olovliga byggnader vid koloniområdena.

Statusbedömning i Igelbäckens kulturresevat

För Igelbäckersreservatets samlade bevarandevärden dominerar de försämrande inslagen över förbättringarna. Bygget av trafikleden E18 innebär fortsatta störningar i det södra och östra gränsområdet. Tillgängligheten till reservatet från dessa håll är begränsad. Våtmarker, fuktängar och torrbackar är exempel på värdefulla naturmiljöer som de senaste åren påverkats av både själva vägbygget och följdverkningar av flyttad GC-väg, ledningsdragning med mera.

Skytning upplevs otillräcklig av vissa besökare och problem med vandalisering, lösa hundar med mera kvarstår vilket påverkar de rekreativa värdena.

Andra faktorer som spelar in i bedömningen är viss igenväxning av våtmarker och ekmiljöer, vilka behöver åtgärdas. De åtgärder som genomförs vid Skogvaktarkärret är dock positiva.

Förvaltningens inventering av ekmiljöer i reservatet under 2011 gav resultatet "Övervägande gynnsam bevarandestatus". För att biologiskt värdefulla träd ska kunna utvecklas på sikt och "Gynnsam status" uppnås behöver förvaltaren vidta vissa skötselåtgärder i ekbestånden. Tillgången på död ved behöver säkras inför framtiden.

2012 års uppföljning av bevarandestatusen för arter knutna till öppna gräsmarker visar övervägande gynnsam för hävdgynnande arter av traditionell karaktär, men mindre gynnsam för rödlistade arter. Orsaken bedöms främst vara igenväxning på grund av brist på lämpligt anpassat bete samt på ett minskat markslitage.

I 2013 års uppföljning av bevarandestatus följdes tidigare kända lokaler för skyddsvärda växter upp. I Igelbäcken kulturresevat besöktes lokaler för backsippa och korskovall, två arter som är beroende av bete eller hävd. Statusen för två av backsippelokalerna är god medan den på andra lokaler var akut hotad av igenväxning eller inte återfanns på platsen. Korskovallen var på den ena av två lokaler hotad av igenväxning på grund av utebliven hävd. Flera av backsippelokalerna kommer helt att försvinna vid bygget av Förbifart Stockholm. För hävdgynnade arter är bevarandestatusen ej gynnsam till mindre gynnsam.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus i Igelbäcksresevatet 2012 är ”ej gynnsam”.

Trend: Skötseln har de senaste åren varit eftersatt på grund av organisationsförändringar i staden och byte av arrendatorer av Hästa gård. Förvaltningen bedömer dock att skötseln av resevatet kommer att förbättras framöver, vilket talar för en positiv trend. Stora natur- och kulturvärden kommer dock gå förlorade när ca 5% av resevatets yta tas i anspråk när Förbifart Stockholm byggs.

Grimsta naturresevat

Grimstaskogen har länge använts som friluftsområde och nyttjas flitigt. Området har god tillgänglighet och fina gångstråk och ridstigar, inte minst den långa sammanhängande promenadvägen utmed Mälarstranden. De två strandbaden Kanaan och Maltesholm är mycket populära. Skolor och förskolor från närliggande bostadsområden använder resevatet i sin verksamhet. Den natursköna och orörda Hässelby holme, som kan nås med båt, ingår också i resevatet, liksom de värdefulla ekmiljöerna vid Tyska Botten.

Efterlevnad av bestämmelser i Grimsta

Tillståndsärenden har gällt bland annat provtagningar inför byggandet av Förbifart Stockholm, tivoliverksamhet och oklarheter angående gränser för Stugängens koloniområde. Klagomål från allmänheten har bland annat gällt otillåten camping och buller från skjutbanan. Tillsynsmöten har hållits i fält med förvaltaren och verksamhetsutövare.

Förvaltningen har även under 2013 deltagit i möten om Förbifart Stockholm och bevaka frågan inom tillsynsarbetet.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i resevatet

Fältinspektioner har skett vid flertal tillfällen under året.

Resevatsförvaltarna har under 2013 fått medel för skötselinsatser i resevatet, vilket bland annat har omsatts till slåtter av gräsmarker i

reservatet och sly och vassröjning vid Råcksta träsk för att öka variationen av livsmiljöer. Rådgivning från miljöförvaltningen i fält har bland annat givits angående skötsel kring Kaananbadet.

Hässelby-Vällingby stadsdel har under året anlagt en träkonstruktion för solande i slänten ner mot vattnet vid Kaananbadet, gjort iordning parkeringen för funktionshindrade, anlagt nya bänkar och bord och satt upp nya informationsskyltar. Café Kanaan är under renovering av fastighetskontoret. Dessa åtgärder stärker reservatets rekreativa värde.

Bedömning av status i Grimsta

Bevarandestatusen har bedömts utifrån områdets funktion i stadens och regionens grönstruktur. Värdefulla biotoper som barrskog, ädellövskog, strandmiljöer och öppna kulturmarker följs upp. Vid förvaltningens tidigare inventeringar av ekmiljöer, barrskog och av öppna gräsmarker bedömdes statusen vara gynnsam till övervägande gynnsam. Årets inventering av de skyddsvärda arterna ryl och kattfot visade att arterna finns inom reservatet dock i små populationer. Skötselåtgärder behövs för att växterna ska överleva på sikt. För att upprätthålla den gynnsamma statusen är det viktigt att det finns förutsättning att bedriva kontinuerlig skötsel för att motverka igenväxning av gräsmarker och brynmiljöer.

Satsningar på baden, motionsspår och gångvägar, skyltning och slyröjning utmed gångstråk under året har ökat friluftsvärdet och möjlighet till aktiviteter för allmänheten.

Effekten av tidigare exploatering i samma kärnområdet utanför reservatsgränsen, som ledde till en biotopförlust som sannolikt missgynnat skogslevande arter, har inte kompensrats för. Denna biotopförlust är svår att ersätta, varvid detta påverkar statusen negativt.

Den sammantagna bedömningen av bevarandestatus i Grimsta 2013 är ”övervägande gynnsam”.

Trend: Statusen är under förbättring. De senaste årens skötselsatsningar inom ekmiljöer, öppna gräsmarker, Råcksta träsk med flera naturmiljöer bedömer förvaltningen ytterligare kunna stärka reservatets värden. Likaså satsningarna vad gäller motionsspår, gångvägar och sittplatser. Förvaltningen ser ytterligare möjligheter att förtydliga områdets profil genom att lyfta fram potentialen som frilufts- och sportområde, samt att förtydliga entréer och målpunkter mer.

Tillsyn av interimistiskt skydd i Nationalstadsparken

Under året har miljöförvaltningen följt upp beslut om tillstånd om trädfällning samt fört diskussioner med stadsbyggnadskontoret angående informationsinsatser. Två ärenden har behandlats där trädfällning har skett utan tillstånd vilket har lett till åtalsanmälan. Det tillfälliga skyddet gäller till maj 2014 när skyddet övergår i utökade bestämmelser i detaljplanelagda områden i Nationalstadsparken

